

Маја Јакимовска-Тошиќ

**КОИ СПИСАНИЕТО „BALKANISTICA / БАЛКАНИСТИКА“
VOLUME 37 (2024): “LANGUAGE, PERFORMANCE AND
PERSISTENCE: PROCEEDINGS FROM THE ELEVENTH
MACEDONIAN-NORTH AMERICAN CONFERENCE ON
MACEDONIAN STUDIES”
(by The University of Mississippi Printing Services of University,
Oxford, Mississippi)**

Списанието *Балканистика/ Balkanistica* Volume 37 (2024) во својата содржина ги вклучува научните трудови од 11. Македонско-северноамериканска конференција за македонистички студии, што се одржа во периодот од 4 – 7 ноември 2022, поддржана од Меликијан центарот за руски, евроазиски и источноевропски студии на Државниот универзитет Аризона, Темпи/ Arizona State University, Tempe. Би било интересно да се напомене дека веќе се работи за изградена традиција, со претходни 10 реализирани билатерални конференции, што започнаа со својата реализација за првпат во 1991 на Универзитетот Мичиген во Ен Арбор/ University of Michigan, Ann Arbor, и од тогаш на секои три години конференцијата се одржува на некој од американските универзитети или како организатор – домаќин се јавува Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ – Скопје на македонски терен. На американско тло конференциите се одржаа на престижните универзитети: Универзитетот Индијана, Блумингтон/ Indiana University, Bloomington (1994), на Универзитетот Охајо, Колумбус/ The Ohio State University, Columbus (2003), на Универзитетот Јута, Солт Лејк Сити/ The University of Utah, Salt Lake City (2009), на Универзитетот Чикаго, Чикаго/ The University of Chicago, Chicago (2015). На Првата конференција организатори беа проф. Бенџамин Столц заедно со проф. Виктор Фридман од американска, како и проф. Вера Стојчевска-Антиќ од македонска страна. Проф. В. Фридман е еден од основачите на овие конференции и продлабочувачите на македонско-американските јазични,

книжевни и културни врски, што се востановија уште од периодот на соработката на проф. Хорас Лант и акад. Блаже Конески во 50-тите година на XX век. Во Македонија овие билатерални конференции во организација на УКИМ се одржаа во Охрид, и тоа: Втората (1996), Четвртата (2000), Шестата (2006), Осмата (2012) и Десеттата (2018). Последната, Дванаесетта конференција планирано е да се одржи во периодот од 11 – 13 септември 2025, повторно во организација на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ – Скопје во Охрид.

Особено значаен прилог од сите овие конференции се објавените зборници со трудови, што презентираат широк спектар на македонистички и компаративни студии и може да се земат како еден вид историски преглед на проследување на македонскиот јазик, како и на историските, културните и политичките процеси во Македонија на универзитетите и сред пошироката културна јавност во САД во изминатите триесетина години.

И да се вратиме кон актуелниот момент на истражување и соработка, што го одразува содржината на *Балканистика/ Balkanistica* (37, 2024) објавена под наслов “Language, Performance and Persistence: Proceedings from the Eleventh Macedonian-North American Conference on Macedonian Studies”, насловен во духот на овие научни и културни конекции, што биле востановени и негувани од мошне значајни имиња на американката лингвистика: проф. Хорас Лант, проф. Збигњев Голомб, проф. Кенет Нејлор, проф. Бенцамин Столц, проф. Виктор Фридман. Списанието е уредено од страна на проф. Кејт Браун/Keith Brown, проф. Доналд Дајер/ Donald D. Dyer и проф. Марјан Марковиќ, во издание на The South East European Studies Association, University of Mississippi. Изданието ги вклучува рефератите што беа презентираа на конференцијата на Државниот Универзитет Аризона, Темпи, (4 – 7 ноември 2022), одразувајќи ја значајната димензија на овие интернационални релации. Значајно е да се подвлече дека на страниците на оваа списание веќе третпат се публикуваат материјали од македонско-северноамериканските конференции: во 2012 под наслов: *Macedonian Matters*, од VII конференција одржана на Универзитетот Јута, во Солт Лејк Сити, како и во 2017 насловена: *Macedonia Past and Present* од IX конференција на Универзитетот Чикаго во Чикаго, што заедно со последното издание ги третираат „македонските работи“ во домен на компаративно проследување на лингвистичките, книжевните, културолошките подрачја тесно поврзани и со политичките прашања, особено од

периодот на осамостојувањето на Македонија што се поклопува со првата Македонско-северноамериканска конференција одржана во 1991 година, и која ги следи сите невралгични фази на етаблирање на современата македонската држава во светското семејство на народите.

Овие отворени „македонски прашања“ сè уште се предмет на научни проследувања, анализи и коментари на начин што мошне оригинално и низ актуелна призма го претставува проф. Кејт Браун во својот предговор, насловен *Our Kajmakshalan Problem* во ова издание на *Балканистика/Balkanistica* (37, 2024). Во времето на Конференцијата во 2022 година, тогаш – и во времето на пишувањето на овој предговор – „македонското прашање“, како што заклучува и авторот на предговорот, останува во игра, како димензија условена од меѓународните односи. Притоа, „упорноста на ова прашање“ не е резултат на некој вид егзистенцијална криза кај Македонците, ниту пак одразува дилема/ ќор-сокак во академски кругови. Како што се наведува во предговорот, токму територијалните амбиции и историските и културните коментари на соседните држави одиграа улога во одржувањето на отвореност на прашањето, со произведен ефект на задржување на македонските граѓани во состојба на неизвесност. Сепак, првенствено „прашањето“ генерално е согледано како производ на незнаење или рамнодушност од страна на надворешните фактори.

Прилозите во изданието се однесуваат на неколку значајни подрачја. Трудите на Кејт Браун/Keith Brown/: *Nomads, Peons and Profiteers: Rereading Alien Contract Labor Law Investigations of Macedonian Migration, 1906-1910* (стр. 1 – 29) и на Виктор А. Фридман/Victor A. Friedman/: *Velat Ščo Sme Gärtsi, Ama Ne Sme: Transnacional Voices from Visheni* (стр. 97–113), ја истражуваат издржливоста и истрајноста на македонскиот идентитет на начини што ја надминуваат претенциозноста и ограничувачката логика на нацијата-држава низ комплексните геополитички прашања. Така првиот труд, што истражува драгоцен материјал за македонската работна миграција во САД, дава значајни аргументи дека категориите „номад“ и „занаетчија“ можат да го збогатат сознанието за економското движење на луѓето во однос на националните категории и на дистрибуцијата на капиталот во почетокот на 20 век во „Трансатлантиск империјал“. Во својот прилог, В. Фридман апликативно применува лична историја со која се подвлекува сложеноста на македонската историја, која за жал, според становиштето на авторот продолжува да се инструментализира од политичари

што се претставуваат како научници, како и од некои т.н. „надворешни“ набљудувачи што го мешаат незнаењето со објективноста во насока на делегитимирање и колонизирање на македонскиот јазик и идентитет.

Во доменот на лингвистиката ги вбројуваме студиите на Grace E. Fielder/ Грејс Е. Филдер и Elena Petrovska/ Елена Петровска: *The Macedonian Question in Bulgarian Linguistic Discourses during the 1950s* (стр. 65-97), што како студија го одразува дистинктивниот карактер на македонскиот јазик, како што изложуваат истакнати бугарски лингвисти, на пример, во прилозите на Иван Левков во 50-тите години на 20 век, кој јасно го третира македонскиот јазик како јазик за целите на лингвистичкото учење и наставата на Софискиот универзитет врз основа на лингвистички критериуми. Студијата ги проследува студиите и ставовите како македонскиот јазик тогаш и подоцна (во 60-тите и во 70-тите години на 20. век) пошироко е третиран во бугарскиот лингвистички дискурс, што се оформувале не без влијание на политичките притисоци. Дел од студиите се однесуваат на лексичкото богатство и спецификите на македонскиот јазик, како во студијата на Александра Чиварзина/ Alexandra Chivarzina: *Motely “Motley”: Terms for Multicolored in the Balcan Language* (стр. 29–34). Во рефератот на Марјан Марковиќ: *Македонските дијалекти и еволуцијата на современиот македонски јазик* (стр. 161-175), се третира забрзаната еволуција на македонскиот јазик особено преку анализа на раслојувањето на синтетизмот во именскиот систем, но и врз примери на промените во заменскиот систем. Студијата на Анета Дучевска и Бобан Карапејовски: *Демонстративите во „бомбите“: Од единици на референцијата до партикули* (стр. 35-54), покажува интересни контексти на јазикот во употреба, особено во дијалогската форма на општење, поставен за анализа и во други културолошко-социјални опкружувања (родова, возрастна, образовна, географска поделеност). Во истиот лингвистички блок на текстови е и прилогот на Данко Шипка/ Danko Šipka: *Macedonian Dialectal Vocabulary: Sources and Motivation* (стр. 231-244), што се однесува на анализа на македонскиот дијалектен лексички материјал, што се темели врз примери од изданието на М. Марковиќ (*Лингвистички атлас на македонските дијалекти*, 2020), каде македонскиот јазик се согледува во контекст на постојаните варијации на регионот и регистарот. Текстот на Веселинка Лабровска/ Veselinka Labrovska и Ирена Савицка/: *The Origin of the Suffix –че in Macedonian* (стр. 151-160), го поставува како

предмет на интерес и го анализира честото присуство на суфиксот -че во македонскиот, при што се заклучува дека во другите балкански јазици тој се јавува мошне ретко или, пак, воопшто не се среќава. Трудот на Ирена Грунче-Тине/ Irena Grunche-Tine и Скот Џервис/ Scott Jarvis: *Language Attrition in Macedonian L12 Learners of English Living in L1 Setting* (стр.113-130), се однесува на проследувањето на јазичната редукција на македонски јазик за учениците што го изучуваат англискиот јазик во доминантна англиска средина, при што се поставуваат прашањата: за употребата на македонскиот јазик, како тој се губи во комуникацијата и во заедницата, и како опаѓа вештината за употреба на мајчиниот јазик во билингвална средина, во која англискиот е прв јазик. Лингвистичките пристапи оставаат клучна област во истражувањата.

Во оваа збирка трудови во списанието *Балканистика/ Balkanistica* (37, 2024), се среќаваме со мошне интересни студии од областа на македонската креативна уметност: литература, драма, театар, филм. Овој аспект го следиме во трудовите на Маја Јакимовска-Тошиќ: *Идејата за хуманизмот во лавиринтот на историјата: Драмите „Р“, „Среќата е нова идеја во Европа“ и романот „Осмото светско чудо“ на Јордан Плевнеш на американската културна сцена* (стр.131=150), во кој се проследува рецепцијата на остварувањата на Плевнеш од страна на американската критичка опсервација, што доаѓа од страна на театролозите, литературите, како и според оценката на публиката, бидејќи за неговите драми и за романот известувале реномирани американски дневни весници, театарски и литературни критичари. Трудовите на Василики Неофотистос/ Vasiliki P. Neofotistos: *An Interview with Milcho Manchevski* (стр.175-190) и на Јордан Плевнеш: *Македонската интернационална театарска молитва за големиот американски театролог Роберт Кориган (1927 – 1993)* (стр.191–206), оригинално претставуваат две интернационално значајни културни појави. Првиот осврт е за режисерот Милчо Манчевски, чии филмови пошироко се познати и номинирани за признанија на американската културна сцена, а вториот се однесува на театрологот со светско реноме – Роберт Кориган, кој воедно ги постави драмите на Ј. Плевнеш на американската театарска сцена, и ја овозможи рецепцијата на македонско-американските културни релации во двете насоки. Во овој културен контекст се и студиите на Тејлор Ефтимов/ Taylor V. Eftimov: *Reinvention and Location Of Identity across Homelands in the works of Luan Starova* (стр.

55-64) и на Хејтер Роберсон-Гастон/ Heather Roberson-Gaston: *In and Out of Darkness, The Museum of Macedonia Struggle – Skopje* (стр. 207 – 231), каде што за македонските прашања може да се дискутира или информира низ аспектот на културната меморија согледана низ романескните остварувања на Луан Старова или, како во вториот прилог – низ историските реминисценции изразени во музеологијата, опсервирани низ погледот и доживувањето на современиот посетител на музејските поставки.

Текстовите во ова издание на *Балканистика/ Balkanistica* (37, 2024), согледани од аспект на значајните компаративни проследувања во домен на македонско-северноамериканските културни врски, истовремено ја нудат можноста самиот материјал да се проследи како своевиден оригинален и актуелен поглед на проблемски поставените прашања од лингвистички, литературен или културолошки аспект, како и низ призмата на пошироките балкански културни согледби.